

Alapművek – olaszul tanulóknak

Az elmúlt években két fontos tankönyvvel gazdagodott a magyarországi olaszoktatás. Átdolgozott és kibővített formában megjelent Fábíán Zsuzsanna két olyan alapmunkája, melyen a nyolcvanas évek óta a magyarországi olasztanárok sora nőtt fel.

Bár ma már csak az idősebb olasztanárok emlékeznek arra az időre, amikor nemigen válogathattak a tankönyvek között, egy hazai szerző által, hazai közönségnek, speciális igényekre írt oktatási anyag megjelenése mindig eseménynek számít. A kínálat kétségtelenül megnőtt, de még ez sem elégíti ki minden célcsoport igényét. Az is előfordul, hogy egyes szerzők kereskedelmi vagy más szemponttól vezérelve néha nem átgondolt és kipróbált tananyagokat jelentetnek meg.

A két új könyv – amint az a szerző előszavából is kiderül – két célcsoportot céloz meg, egy szélesebbet és egy speciálisat: a ‚Chi la dura la vince’ érettségizőket, nyelvvizsgára készülőknek s a bölcsészkarra felvételizőket, a másik könyv pedig a bölcsészkarok olasz szakos hallgatóit. (Ez utóbbi csoport mind a karok számát, mind a beiratkozott hallgatók számát tekintve igencsak megnőtt). A bölcsészkarok hallgatóinak az átlag nyelvtanulóét meghaladó nyelvi ismeretekkel és tudatossággal kell rendelkezniük, függetlenül attól, hogy milyen típusú szűrőn kerülnek az egyetemre érettségi után; a felvételi változhat ugyan, de szilárd nyelvismeretük, a készségek fejlettségi foka további tanulmányaik sikere szempontjából alapkövetelmény.

Már az is örvendetes lett volna, ha a két, régóta nem kapható könyv újra megjelenik, a szerző azonban ennél sokkal többre vállalkozott, amikor átdolgozott és kibővített formában adta ki újra azokat. A változás már első ránézésre feltűnő, a régi szürke jegyzetformát tetszetősebb külső váltotta fel, nőtt az oldalszám is. De hogy ennél többről van szó, már a címekből is kiderül: a korábbi ‚Esercizi di lessicologia italiana’ helyett ‚Esercizi e manuale di lessicologia italiana’, illetve az ‚Olasz nyelvtani feladatgyűjtemény érettségizőknek és nyelvvizsgára készülőknek’ helyett ‚Olasz nyelvi gyakorlatok és alapszókinés érettségizőknek, nyelvvizsgázóknak és egyetemre készülőknek’. Míg a lexikai, lexikográfiai kötet kizárólag a szerző munkája, a ‚Chi la dura la vince’ esetében *Kardos Orsolya* Ph.D hallgató személyében szerzőtárs is megjelenik. (Fábíán Zsuzsanna szívesen dolgozik csapatban, több régebbi munkáját is társszerzőkkel írta). A változásokról és annak szükségességéről a szerzői előszók adnak felvilágosítást. Ezek tükrében érdemes megvizsgálni, mit tartalmaz, miben változott a két könyv.

Az ‚Esercizi e manuale di lessicologia italiana’

Ez a könyv eredetileg magyarországi (és finnországi) egyetemi órák tapasztalata alapján született, az itt tartott kurzusok lexikai feladatait gyűjtötte kötetbe a szerző. Az új kiadás során a kötet gyakorlati részét átdolgozta, modernizálta, egyes feladatokat kicserélt, új témaköröket vett fel. Ugyanígy frissítette az elméleti részeket is. Megtartotta viszont az eredeti, három egységből álló jegyzet struktúráját: gyakorlatok, lexikológiai terminusgyűjtemény és válogatott bibliográfia.

A gyakorlati rész összeállításánál a szerző legnehezebb dolga a szelektálás lehetett. Terjedelmi okokból bizonyára kénytelen volt sok témakört, sok érdekes és hasznos feladatot félretenni. A feladatok három nagyobb egységre tagolódnak: szemantika, a szó-készlet szociolingvisztikai tagozódása és a szóképzés.

Az első rész a jelentéssel kapcsolatos feladatsorral indul, ez új az előző kiadáshoz képest. Ebben a fejezetben olyan fontos jelenségek gyakoroltására nyílik lehetőség, mint a

jelentésváltozás, a szemantikai mező, a metaforikus jelentés. A második egység a poliszemiáról szól, arról a nyelvi jelenségről, ami mindig is a nyelvtanuló – bármely nyelv tanulója – számára az egyik legnagyobb nehézséget okozza. A szerző a feladattípust megtartotta, és csökkentette az egyes feladatok példáinak számát. Ebben a részben az olasz „penna” szó különböző jelentéseit mutatja be, a legújabb egynyelvű és kétnyelvű szótárak címszavának vizsgálatán keresztül. Ez rendkívül hasznos szemináriumi dolgozatokat vagy szakdolgozatokat készítőik számára. A harmadik egység témája a homonímia és a homográfia. A homonímia megkülönböztetése a poliszemiától nem mindig egyértelmű. Igen jó ötlet, hogy az átdolgozott kötetben a jelenséget a homonímián alapuló szójátékokon keresztül illusztrálja. A másik nyereség, a „hamis barátok”-nak szentelt feladatsorozat. Ez olyan terület, amellyel ez idáig keveset foglalkoztak a magyar lexikológusok. Fábián Zsuzsanna az utóbbi években több elméleti írást is publikált ezzel a kérdéssel kapcsolatban. A jelenség alapja, hogy az elsősorban latin-görög eredetű nemzetközi szó az érintett nyelvekben eltérő fejlődésen ment keresztül, ezért ma már teljesen más jelentéssel bír (morvido), specializálódott (depressione) vagy más konnotatív jelentést vett fel (collaborare). (A magyar és az olasz szavak közötti eltérő jelentések kialakulásában a német közvetítésnek is lehetett szerepe.) Mivel ez a jelenség sok félreértést okoz, mindenképpen nagyobb figyelmet érdemel. A gyakorló olasztanárok újabban már angol-olasz vonatkozásban is járatosak a kérdésben: mivel a diákok jelentős részének az angol az első idegen nyelve, számos lexikai hiba ennek tudható be (parenti-parents, introdurre-presentare).

A szinonímia fejezet az egyik legbővebb, hiszen sok olyan témát is érint, amit más könyvek külön fejezetben tárgyalnak (ilyen például az intenzitás és az eufemizmusok). Másrészt olyan kérdésről van szó, amely középhaladó és felső fokon is igen sok gondot okoz. Az egyik nehézség abból áll, hogy a nyelvtanuló nem mindig képes a szótár adta szinonimák közül kiválasztani a megfelelőt, és a szótár nem mindig ad pontos eligazítást. Az anyanyelvi háttér is sokat számít: sok tipikus hiba következik abból, hogy az olasz nyelv különbséget tesz olyan szavak között, amelyek között a magyar nem: (rövid: corto, breve, kérdés: domanda, questione).

A szinonimákkal kapcsolatos másik kérdés a szókincs mennyiségi oldalára vonatkozik. Sok nyelvtanuló megelégszik egy behatárolt szókincs ügyes forgatásával. Ezért is nagyon hasznos a könyv 18. és 19. gyakorlata.

Az anyag elrendezésénél minden könyvben lehetnek bizonyos átfedések az egyes témakörök között. Ebben a fejezetben ilyen a 10. és a 12., amely a szóképzés-részben vagy a 11., amely a jelentésről szóló fejezetben is helyet kaphatott volna. Vagy a földrajzi szinonimák, amelyeket a szerző – teljes joggal – a szociolingvisztikai részben helyezett el. A jelentést körüljáró blokk az ellentétes jelentéssel és a hiponímiát bemutató résszel zárul. Az első gyakorlati, a másik inkább elméleti jelentőséggel bír.

A második fejezet, az olasz szókészlet történeti és szociolingvisztikai szempontú vizsgálata hiány pótló mű, magyarul nem áll rendelkezésre semmi hasonló. Az olasz nyelv számos változata között a szerzőnek itt is elsősorban azt a nehéz döntést kellett meghoznia, hogy milyen témaköröket vesz fel ebbe a fejezetbe. A csoportnyelvek közül a gergo az, ami különös érdeklődésre tart számot. Állandóan változó területről van szó, ami folyamatos frissítésre szorul, és valóban csak arra buzdíthatjuk tanítványainkat – ahogy ezt a szerző is teszi –, hogy kísérjék figyelemmel ennek a nyelvnek a változásait, és gyűjtsék a legújabb példákat.

Mindenki, aki magyarul próbált írni olasz nyelvészeti kérdésekről, megtapasztalhatta a terminológiai bizonytalanságból adódó nehézségeket. Milyen jó lenne, ha mások is követnék a példáját és a magyarországi italisztikai műhelyek közösen megalkotnák a bölcsészkarok számára a kétnyelvű terminológiai szakszótárakat!

Az olasz nyelv változatai közül kiemelt helyen kell említeni a szaknyelvek fontosságát. Ennek kapcsán a szerző nem vállalkozhatott másra, mint hogy kóstolót adjon a szaknyelvi lexikából, mivel olyan kiterjedt jelenségről van szó, amelynek tárgyalása nem végezhető el egy általános lexikológiai jegyzet keretei között.

A regionális tagozódás igen jellemző vonása az olasz szókészletnek. Jó, ha az olasztanár tudja, hogy a köznyelvi szókincs egy része dialektális eredetű, másrészt pedig tisztában van azzal, hogy földrajzi szinonimák (és homonimák) sora teszi izgalmassá az olasz szókészlet elsajátítását. A történeti aspektussal két fejezet: az archaizmusokat és a neologizmusokat tárgyaló fejezet foglalkozik. Az elméleti kérdéseken túl egy olasz szakos számára mindkét csoport fontos, az első a klasszikusok, a másik az újságok olvasását könnyíti meg.

A „Forestierismi, prestiti, calchi” című fejezet igen gazdag elméleti és gyakorlati anyagot tartalmaz: megismerhetjük az olasz szókészlet történeti tagozódását. Két csoportot emelnek ki: a latin szavak átalakulását, illetve a sok példával illusztrálható tudós szavak és az allotropusok kérdését. A mai olasz nyelvben is igen jellemző az idegen szavak használata (ezek sokszor önálló életet élnek, és a befogadó nyelvben más jelentést, vagy más árnyalatot kapnak). Arról, hogy az idegen szavak tömeges beáramlása természetes vagy káros, Olaszországban is megoszlik a nyelvészek véleménye. Az azonban helyes, hogy több gyakorlat is a szavak helyettesítését (és értelmezését) gyakoroltatta.

A fejezetben a szerző nagy figyelmet szentel a magyar nyelv olasz, valamint az olasz nyelv magyar eredetű kölcsönzavainak. Különösen érdekes a 4. feladat, amely sok új példán keresztül azt mutatja be, hogy miként kezeli a magyar újságnyelv az olasz szavakat. Ezeknek a későbbi sorsa kiszámíthatatlan: sok megoldás az alkalmi használat szintjén marad, mások közismert idegen szavakká válnak és esetleg meg is honosodnak a magyar nyelvben.

A gyakorlatok utolsó egysége a szóalkotás módjait tárgyalja, különös tekintettel az olasz nyelvre jellemző szóképzésre. A szóképző elemek ismerete gyakorlati szempontból is igen fontos, hiszen segítségükkel könnyedén megérthetjük azokat a szavakat is, amelyeket egy szótárban hiába keresnénk: amelyek speciális jellegük, újdonságuk vagy alkalmi használatuk miatt nem kerültek be. Az újság- és a szaknyelvek különlegesen gazdagok ezekben az elemekben. Másrészt ezek nagy része más európai nyelvekben is megtalálható, segítve azok megértését is. A nemzetközi jellegű elő- és utóképzők, elő- és utótagok után egy olyan szóképzési formát emel ki a szerző, amely az olasz nyelv egyik sajátosságának tekinthető: ezek pedig az alterati-k, azok a képzők, amelyek módosítják az eredeti szavak árnyalatát. Ezek felismerése sem könnyű, hiszen a végződés nem mindig ad útmutatást arra nézve, hogy mikor van képzett szóval dolgunk. Ha lehet képezni, még veszélyesebb, hiszen ugyanaz az árnyalat több képző segítségével is kifejezhető, és ugyanannak a képzőnek többféle jelentése is lehet. (A regionális használat itt is tovább bonyolítja a helyzetet.)

A nyelvtanuló számára a szóképzés nehézsége abból áll, hogy ugyanabból az alapszóból több azonos szófajú képzett szó is képezhető, s ezek igen hasonlóan egymáshoz (previdenza-previsione, trattamento-trattazione, fantasioso-fantastico, festoso-festivo, generoso-generico, originale-originario), ezért valódi csapdát jelentenek. Másrészt bizonyos szóképző elemek általánosításával gyakran képeznek nem létező szavakat: umilianza, trascurazione, confessazione, disutile, adattazione, scomprendibile, elencazione, elencamento, crollata.

A szóösszetétel bemutatására is változatos példaanyagot találunk. Itt kapnak helyet az újabb, angol hatásra keletkezett összetételek és a szóképzés és összetétel „határesetének” tartott elő- és utótagok is. (A felsoroltakon kívül az élő nyelvhasználatban sok hibrid forma is létezik, az újságnyelvben hemzsegnek az ilyen típusú kreációk).

Sajnos a régi jegyzet két utolsó fejezete, a vonzatok és a frazeológia ebből a kiadásból kimaradt. A vonzatokkal kapcsolatos feladatok az azóta megjelent vonzatszótárba kerül-

tek át, a frazeológiáról a szerző szintén készített egy külön könyvet. (Itt jegyzem meg, hogy ez utóbbit évek óta szintén nem lehet megszerezni).

Ha csak ennyi lenne is, minden elismerést megérdemelne, de a kötet ennél többet nyújt, hiszen még két értékes részt tartalmaz. Magyarországon olasz-magyar vonatkozásban kevés szakszótár készült, a hiány fokozottan érvényes a humán tudományok területére. Mint előző munkáiban már megtette („Antologia di onomastica italiana”, 2001) Fábián Zsuzsanna most is vállalkozott arra, hogy a maga területén ezt a hiányt pótolja. Mindenki, aki magyarul próbált írni olasz nyelvészeti kérdésekről, megtapasztalhatta a terminológiai bizonytalanságból adódó nehézségeket. Milyen jó lenne, ha mások is követnék a példáját és a magyarországi italianisztikai műhelyek közösen megalkotnák a bölcsészkarok számára a kétnyelvű terminológiai szakszótárakat!

A kötetet gazdag és korszerű szakirodalom jegyzék egészíti ki. Ez az egyetemi oktatásban nemcsak a nyelvgyakorlat órákon, hanem a nyelvészeti tárgyak tanulásánál (lexikológia, szociolingvisztika, nyelvtörténet órákon) egyaránt haszonnal forgatható. Ha a magyar-olasz kontrasztív feladatoktól eltekintünk, a jegyzetet más, európai országok egyetemén is használni lehet.

A, Chi la dura la vince

A Fábián-Kardos szerzőpáros könyve elsősorban azokhoz a felsőbb évfolyamos gimnazistákhoz szól, akik már alapismeretekkel rendelkeznek, s addigi ismereteiket rendszerezni kívánják. (A régi kiadás felmérő teszttel indul, az újból ez valami miatt kimaradt).

A rendszerezésre kétségtelenül szükség is van: az, aki ma középiskolában tanulja az olasz nyelvet, sok nyelvkönyv között válogathat. A szójegyzék előszavában is említésre kerülő tankönyvek mellett még többet is megemlíthetnénk, nem beszélve azokról a tanulókról, akik természetes környezetben sajátították el a nyelvet. Az egyes könyvek különbözőképpen strukturálják és súlyozzák a nyelvtant, ezért sokszor kimaradnak részek, vagy bizonyos fejezetek tárgyalása töredékes marad. (Elég szemügyre venni, hol és hogyan tárgyalják az utóbbi évtizedek olasz nyelvkönyvei például a mondatrövidítés kérdését.) Ezen kívül a nemzetközi közönség számára írt könyvek nem számolhatnak a magyar nyelvtanuló jellegzetes problémáival, nem tartalmazhatnak kontrasztív gyakorlatokat sem.

A könyv a következő fejezetekre oszlik: nyelvtani és lexikai gyakorlatok, az azt követő kulcsokkal, két irányú fordítás gyakorlatok, kulcsokkal, olasz-magyar szöszedet és bibliográfia.

A kötet az olasz leíró nyelvtan legfontosabb fejezeteit változatos feladatsoron (kiegészítés, átalakítás, felelet-választás, két irányú fordítás, hibajavítás) keresztül gyakoroltatja. Nem törekszik – nem törekedhet teljességre, de tartalmazza azokat a legfontosabb kérdéseket, aminek tudását ezen a szinten a különböző mérések megkövetelik a nyelvtanulótól. A tematikus fejezeteket összefoglaló tesztek követik. (Az előző kiadásban található nyelvtani mutató ma már nem került be, nyilván a nyelvtanulás megváltozott körülményei miatt). A feladatsor nagy erénye, hogy a gyakorlatok döntő része produktív, kontrasztív, rendszerez és tudatosít. Általában a köznyelvi írott normát tartja szem előtt, időnként azonban bemutatja a beszélt nyelv alternatív lehetőségeit is (például a feltételes mondatok, 8. Feladat). Itt többnyire egyetlen megoldást fogad el a szerző, a felvételi feladatok kulcsaiban megengedőbb pozíció volt a jellemző. Az utasítások egyértelműek, pontosak, időnként nemcsak gyakoroltatják a nyelvtant, hanem magyarázzák is. Vannak feladatok, amelyekről bizonyára itt hall először a nyelvtanuló. A példamondatok köznyelvi anyagra épülnek – bár az sem lenne halálos bűn, ha néha 1–1 szót meg kellene néznie a tanulóknak.

A „Lexikai gyakorlatok” fejezetének beiktatása azért is öröndetes, mert az olasz nyelvtanítás alsóbb szintjein hagyományosan inkább nyelvtani feladatokat találunk, lexikai gyakorlatok kifejezetten ritkán kerülnek elő, ezeket inkább a felsőfokra szánt tankönyvek tartal-

mazzák. Itt azokból a lexikai gyakorlataiból kínál egy csokrot a szerző, amelyek ismerete ezen a szinten is elvárható. Segít ráébreszteni a tanulót olyan jelenségekre, mint az azonos alakú szavak, a többjelentés, a jelentéstartományok. Ezek mind segítenek abban, hogy a diák számos buktatót elkerüljön. Ebbe a fejezetbe is kerültek be újdonságok (a hamis barátok), és szerencsére megmenekült az állandó szókapcsolatokat tárgyaló fejezet is.

A harmadik részben kapnak helyet a fordítandó szövegek. A fordítási készség fejlesztését idáig az érvényben levő vizsgarendszer is támogatta, hiszen az érettség, felvételin és a kétnyelvű nyelvvizsgán fontos szerephez jutott a fordítási készség mérése. Mára ez a helyzet megváltozott, de ez nem jelenti azt, hogy a nyelvek közötti közvetítés készsége ne lenne ugyanolyan fontos, ha nem még fontosabb is, mint régebben. A fordítási készség fejlesztése iskolai keretek között bonyolult terület: amíg a nyelvtanuló nem ér el egy középszintre, nem érdemes elkezdni. Nehezíti a helyzetet az időhiány, a javítási problémák sora, valamint, hogy olyan összetett készségről van szó, amely sokszor túlmutat a nyelvi kompetencián (szótárázási jártasság, szövegösszefüggések felismerése, a nyelv kulturális tartalmának ismerete, érettség, műveltség, intelligencia, józan ész, magyar fogalmazási készség), mindez szükségeltetik, van tehát mit fejleszteni.

A szövegek (ismertetések, újságcikkek, anekdoták) révén kulturális ismeretekhez is jut a tanuló. Több cikk szól az olasz-magyar kapcsolatok valamelyik vetületéről. Ez már csak azért is öröndetes, mivel a mostani, nemzetközi közönségnek szánt tankönyvekből – és a nyelvtanulók ismereteiből – hiányoznak ezek a részek. Az előző kiadáshoz képest újdonság, hogy a szövegek fordítását is tartalmazza a könyv, ami akkor is támpont, ha tudjuk, hogy minden szövegnek több egyenértékű jó fordítása is lehetséges. Érdekes lett volna, ha betekintést nyerhetne a nyelvtanuló a fordítások értékelésének rejtjelmeibe is, hiszen a nyelvtanulók és gyakran a nyelvtanárok között is makacsul tartja magát az a vélemény, hogy ennek a feladatnak az értékelése teljesen szubjektív. Más, elterjedtebb idegen nyelvekből régóta léteznek ilyen segédanyagok is, amelyek nagy segítséget adnak nemcsak a nyelvtanulónak, hanem az értékeléssel kapcsolatban önhibájukon kívül gyakran bizonytalankodó kezdő tanároknak is.

A gyakorlókönyv előző kiadásához képest egy új fejezettel, egy speciális olasz-magyar szószedettel is gazdagodott. Ez a szótár ugyanis a magyar középiskolákban leginkább használatos tankönyvek szóanyagát dolgozta fel, majd összevetette a gyakorlati szótár szóanyagával. A mintegy 5000 címszót ötféle csoportba rendezte: szavak, amelyek mindhárom tankönyvben, illetve csak két vagy egyetlen tankönyvben található meg. A negyedik csoportot azok a szavak adják, amelyek, bár alapvetőek, egyik tankönyvben sem szerepelnek. Végezetül az utolsó csoportot azok a szavak alkotják, amelyek szerepelnek ugyan valamelyik tankönyvben, de ismeretük egy magasabb szinten elvárható csupán. Az öt csoportot más és más tipográfiai szedéssel jelölték, így első pillantásra felismerhető a szó hovatarozása. Ezen kívül a szótár minden olyan praktikus információt tartalmaz, amire a nyelvtanulónak szüksége van: a jelentéseken túl a szavak stilisztikai értékét és esetleges szaknyelvi használati körét, a szabályostól eltérő esetekben a hangsúlyt, a vonzatot stb. Ez újabb nagy segítséget jelent a nyelvtanulónak, aki ellenőrizheti, hogy mi az, aminek tudása az egyes szinteken elvárható, de a nyelvtanárnak is, aki ennek ismeretében tudja, hogy a különböző háttérrel érkező tanulók szókincsében mire építhet.

A könyvet bőséges ajánlott irodalomjegyzék zárja, amelyben a magyar kiadású olasz nyelvkönyvek és segédanyagok felsorolásán kívül megtalálható mindaz, amiből tanulhat és ismereteit bővítheti az olasz nyelv és kultúra iránt érdeklődő.

A kötet kétségtelenül olyan időpontban jelenik meg, amikor a közoktatásban a vizsgarendszerek terén nagy változás zajlik: kevesebb nyelvtani és több kommunikatív feladatot kell megoldani. A kommunikáció központi nyelvtanítást és a nyelvtan tanításának kapcsolatát nem mindenki érti világosan, szó sincs arról, hogy ez a megközelítés ne tartaná fontosnak a nyelvtani ismeretek szilárdságát, mely nélkül sem szöveget megérteni, sem

létrehozni nem tud a nyelvtanuló. A fordítás pedig soha nem volt aktuálisabb, mint éppen ma, amikor egyre több helyzetben kell két nyelv között közvetíteni. (A gombamódra szaporodó fordító- és tolmácsképző tanfolyamok iránti érdeklődés is ezt mutatja).

A két tankönyv átdolgozásával olyan anyagok jelentek meg újra a tankönyvpiacon, amelyek mindig időszerűek, s az olasz nyelvet tanulók számára hivatkozási pontot és minőségi garanciát jelentenek. Magas szintű tudományos felkészültség, precizitás és alaposág jellemzi szerzőjüket, akinek munkáin mindig érződik a hitelesítő tanári gyakorlat is. Mindkét kiadvány nagy segítséget jelent nyelvtanulónak, nyelvtanárnak egyaránt, de ugyanúgy az olasz nyelvészet iránt érdeklődőnek is, aki kutatásaihoz számos ötletet meríthet belőlük.

Zsuzsanna Fábián (2003): *Esercizi e manuale di lessicologia italiana*. Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Píliscsaba.

Fábián Zsuzsanna – Kardos Orsolya (2004): *Chi la dura vince Érettségizők, nyelvvizsgálók, egyetemre készülők*. Eötvös Kiadó, Budapest

Józsa Judit

Olasz Tanszék, BTK, PTE

Nyelvbotlások

Huszár Ágnes kötete az első magyar nyelvű monográfia a beszédprodukciónak témaköréből.

ATinta Tankönyvkiadó „Segédkönyvek a nyelvészet tanulmányozásához” című sorozatának negyvenedik darabját („A gondolatól a szóig”) az alkalmazott nyelvészet, azon belül a pszicholingvisztika jeles képviselői: *Gósy Mária* és *Kassai Ilona* lektorálták. A szerző évek óta oktat a Veszprémi Egyetem Tanárképző Karán és a Pécsi Tudományegyetem Nyelvtudományi Doktori Iskoláján. Két önálló könyve, ötvennél több tanulmánya, számos recenziója, nyelv művelő és tudomány népszerűsítő írása jelent már meg. Ez a monográfia a pécsi egyetemen megvédett habilitációs értekezésének átdolgozott és kibővített változata.

A mű bevezető fejezetei tudománytörténeti összefoglalóként is olvashatók. A beszédprodukciónak kutatás története napjainkig követhető nyomon benne, de a leglényegesebb információkat a szerző saját kutatásai szolgáltatják.

A könyv külön erénye a majdnem 290 tételből álló szakirodalom-jegyzék. Ezt áttanulmányozva megállapíthatjuk, hogy a szakterület művelői elsősorban angol és német nyelven publikálnak. Nagy számban szerepelnek 2000 után megjelent, friss források. A leggyakrabban idézett szerzők közé tartozik: *G. S. Dell*, *V. A. Fromkin*, *M. F. Garrett*, *Gósy M.*, *Kassai I.*, *W. J. M. Levelt*, *Pléh Cs.*, *Roelofs A.*, *Stemberger J. P.*

Az első fejezet a laikusok számára valószínűleg furcsa állítással indít: meglepő, hogy az emberek megértik egymást, képesek megosztani gondolataikat egymással. A mindennapok emberét ez a megállapítás azért lepheti meg, mivel számára a beszédprodukciónak folyamatai nem válnak (ön)reflexió tárgyává, pedig amikor beszélünk, egy többfázisú, több elemből álló, rendkívül gyors folyamatot vezérlünk viszonylag jó határfokkal.

A mű megjelenése éppen azért jelentős, mert a közvetlen megfigyelés számára jórészt hozzáférhetetlen folyamatot vesz górcső alá. Míg azonban a komplementer folyamat, a beszédértés esetében mind az inputot, mind az outputot befolyásolni tudjuk, a beszédpro-